

CLANLANDS

SAM HEUGHAN
& GRAHAM MCTAVISH
met Charlotte Reather

CLANLANDS

Twee mannen in kilts op zoek naar hun roots,
veel whisky en een onvergetelijke
roadtrip door Schotland

Vertaald door
Ruud van de Plassche

Ambo|Anthos
Amsterdam

ISBN 978 90 263 5635 3

© 2020 Sam Heughan en Graham McTavish

© 2021 Nederlandse vertaling Ambo|Anthos uitgevers,

Amsterdam en Ruud van de Plassche

Oorspronkelijke titel *Clanlands. Whisky, Warfare,
and a Scottish Adventure Like No Other*

Oorspronkelijke uitgever Hodder & Stoughton

Omslagontwerp bij Barbara

Omslagillustratie © Owain Kirby

Foto auteurs © Dave Foster

Verspreiding voor België:

Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen

Dit boek is opgedragen aan mijn moeder en vader,
die me de kracht van dromen toonden, en aan mijn kinderen
Honor en Hope, die me meer hebben gegeven dan waarvan
ik ooit had kunnen dromen.

– GRAHAM

Voor onze fans. Omdat ze zijn meegegaan op deze reis
en me altijd hebben gesteund.
Voor Schotland en zijn mensen, omdat ze gastvrij en
progressief zijn gebleven. Ik hoop dat we nieuwkomers
altijd de ervaring blijven gunnen van onze bergen,
valleien... en muggen.
'Alba' heeft me voortdurend geïnspireerd
en mijn hart met vreugde gevuld.

– SAM

CLANLANDS-ROUTE

Voorwoord

Welnu, in den beginne... was er een man in een kilt.

Ik heb altijd geloofd dat als je iets heel graag wilt doen, je daar gewoon mee moet beginnen, en dat als je op het juiste spoor zit het universum je als het ware tegemoetkomt. Dus begon ik een roman te schrijven over een man in een kilt, en toen bracht het universum me een televisieserie.

Ik ben indirect verantwoordelijk geweest voor een heleboel vreemde dingen sinds ik *Outlander* schreef, zoals:

... vijf seizoenen (tot dusverre) van een succesvolle tv-serie

... de namen van tientallen rashonden, racepaarden en nieuwbouwwijken

... duizenden baby's die Brianna of Jamie zijn genoemd (vreemd genoeg heeft voor zover ik weet niemand zijn kind nog 'Murtagh' genoemd...)

... het theemerk Lord John Grey

... composities voor symfonisch blaasorkest

... een musical

... een Schotse wolweverij gespecialiseerd in tartans

... een paar fantastische kookboeken

... drie miljoen gebreide colsjaals

... tientallen vrouwelijke fans die bij signeersessies hun broek omhoogtrekken om me te laten zien dat ze DA MI BASIA MILLE op hun bil hebben laten tatoeëren (zoals mijn echtgenoot tegen me opmerkte:

‘Mooi toch? Hoeveel mensen zouden nu in klassiek Latijn “Kus mijn kont” kunnen zeggen?’

... een toename van 72 procent in Schots toerisme (zoals Visit-Scotland me bereidwillig meedeelde), en

... een voortreffelijke whisky met de naam ‘Sassenach’.

Maar dit boek is wellicht een van de allermerkwaardigste voortvloeisels, en zeker een van de beste!

Ik voel me bijzonder vereerd dat Sam en Graham me hebben gevraagd het voorwoord te schrijven bij een van de interessantste, ongevoonde (op z'n zachtst gezegd...) en meest hilarische boeken die ik in lange tijd heb gelezen. Ik weet niet goed wat voor boek je het zou moeten noemen, maar ik ben eigenlijk ook nooit in staat mijn eigen boeken in vijftientig woorden of minder te beschrijven, zodat dat me geen probleem lijkt.

Om te beginnen is het een boek over een duo. Twee goede vrienden grappen, grollen en kibbelen zich een weg door de Schotse Hooglanden, hun leven en lijf riskerend op de terloopse manier die mannen aantrekkelijk maakt. Waarom doen ze dat? Nou, omdat ze allebei Schots zijn en allebei een belangrijke bijdrage hebben geleverd aan *Outlander* (niet alleen aan de televisieserie, maar ook aan het complete waanzinnige circus), zich hebben gerealiseerd hoe Schots ze zijn (twee jaar lang dagelijks een kilt dragen doet dat met je) en erachter willen komen waar hun erfgoed vandaan komt en wat het eigenlijk betekent om Schots te zijn (afgezien van een aangeboren voorliefde voor whisky).

Het is ook een boek over een reis. (In de trant van Jack Kerouac, maar dan met minder drugs, meer alinea's en geen seks. Nou ja, bijna geen seks...)

Strikt genomen maken onze twee vrienden een televisieserie over een aantal historische locaties in de Hooglanden. Bijgestaan door een kleine crew – met inbegrip van een getalenteerde visagist en een dronepiloot – bezoeken ze spectaculaire historische plekken in de Schotse Hooglanden om de ware geschiedenis te achterhalen van enkele van

de bekendste bloedbaden, gevechten, daden van verraad, onthoofdingen en andere typisch Schotse recreatieve bezigheden. Dit is het verhaal van die reis, volbracht met een avondse Fiat-camper, een tandem, een kajak en nog wat andere onwaarschijnlijke transportmiddelen die alleen kunnen opkomen bij mensen die lijden aan testosteronvergiftiging.

En onderweg zijn ze in gesprek. Niet alleen met elkaar, maar ook met zichzelf. Op sommige plaatsen ontpopt het boek zich tot een dubbelautobiografie. Elk van de twee blikt terug op zijn leven als acteur – fragmentarisch, omdat iedere acteur (evenals iedere schrijver) min of meer improviserend zijn weg vindt in het vak. Wat betekent dat veel van de verhalen van het genre zijn dat pas twintig jaar na dato grappig is voor de hoofdpersoon, maar eindeloos onderhoudend is voor de toeschouwer.

Tot deze terugblikken behoren ook flink wat verhalen die zich op de set van *Outlander* afspelen. Ik ben zelf maar af en toe op de set, maar ik herinner me nog haarscherp de dag in seizoen 2 toen Sams paard – dat hij op het punt stond te bestijgen – besloot de raad van zijn moeder op te volgen en zijn behoefte deed alvorens zich op weg te begeven (de meeste kostuums worden niet voor niets in veelvoud gemaakt). En er was dat andere voorval in seizoen 2 waarbij Graham op een mechanisch paard moest rijden (waarover de regisseur tegen me zei: ‘Het is geen gezicht, maar straks op film zie je er helemaal niets van’).

Het mechanische paard werd vervoerd in de laadbak van een truck; daarachter reed een andere truck met een camera, en Graham moest in volle vaart in het zadel van het mechanische paard springen (zogenaamd vanaf een ander paard). Omdat het om televisie ging, filmde ze de scène telkens opnieuw, tot ze precies de beelden hadden voor het effect dat ze beoogden. Toen ze eindelijk ophielden, strompelde Graham van de weg waar ze hadden gefilmd de heuvel af, hield halt bij mij en Anne Kenney (de briljante schrijver van de andere episode in dat opnameblok) en zei: ‘Ik heb zojuist een gesprek met mijn ballen gevoerd. Ze zeiden: “We verzoeken je dringend dat echt nóóit meer te

doen.” Waarna hij verder strompelde onder het mompelen van: ‘Ik wist dat ik deze ochtend een toque had moeten dragen...’

En ten slotte is er de feitelijke geschiedenis van de ‘clanlanden’, dat door het verhaal van hun tocht heen is gevlochten. De reizigers trekken naar de meest interessante/beroemde/relevante locaties in de Hooglanden, waar ze daadwerkelijk vernemen hoe het met hun geschiedenis en erfgoed is gesteld, daarbij geassisteerd door enkelen van de kleurrijkste bewoners van die plaatsen.

Kortom, je krijgt feitelijk vier boeken in één! (Echt een koopje...)

Maar het belangrijkste element van dit boek is de vriendschap tussen de schrijvers ervan, die elke bladzijde kleurt en doet oplichten.

Ik werd meegesleept door hun verhaal en heb er enorm van genoten, maar het raakte me ook op een persoonlijk vlak. Een van de meest onverwachte aspecten van het hele ‘*Outlander*-fenomeen’ is de verbaazingwekkende manier waarop het mensen bij elkaar lijkt te brengen. Mensen lezen de boeken en kijken naar de serie – en ze willen erover praten. Met als gevolg dat ze fangroepen en leesclubs en Facebookforums oprichten, waarbij diepe, blijvende vriendschappen ontstaan, allemaal vanwege de gedeelde liefde voor een verhaal.

Ik zal nooit de vrouw vergeten die tijdens een signeursessie met een boek naar me toe kwam. Ze vertelde me dat ze in haar eentje woonde, vele jaren alleen was geweest, er zelden op uit ging en geen familie had – maar dat ze gefascineerd was geraakt door het verhaal, anderen had gevonden die net zo enthousiast waren en door hen was uitgenodigd om samen naar signeursessies, premières en bijeenkomsten te gaan. ‘Nu heb ik vrienden,’ zei ze. Ze moest huilen, en ik ook.

Ik hoop dat je dat gevoel van vriendschap ervaart op deze bladzijden.

Nog een laatste woord, omdat dit boek helemaal gaat over terugkeren naar je roots.

Een paar jaar geleden won een van mijn romans de Corine International Prize for Fiction, en ik werd uitgenodigd om naar Duitsland te

komen voor de uitreiking. Voor de Duitse uitgever was dit een belangrijke gebeurtenis en ze maakten van mijn aanwezigheid gebruik door me te laten interviewen door de complete Duitse pers: kranten, weekbladen, radio, televisie, literaire tijdschriften – te veel om op te noemen. Aan het eind van de week leed ik aan slaapgebrek en voelde ik me een beetje wezenloos toen ik een aardige man van een van de literaire tijdschriften ontmoette.

Tot mijn verrukking stortte hij de ene na de andere loftuiting over mijn boeken uit. Hij hield van de vaart in het verhaal, mijn personages waren schitterend, mijn beeldspraak was buitengewoon!

Zo zat ik daar in een dromerige toestand te luisteren, denkend: ja, ja, ga door..., toen hij plotseling zei: ‘Maar één ding vraag ik me de hele tijd af: wat is er zo aantrekkelijk aan een man in een kilt?’

In andere omstandigheden, als ik helemaal bij mijn positieven was geweest, had ik het misschien niet gezegd (alhoewel...). Hoe dan ook, ik keek hem een ogenblik aan en zei: ‘Nou... dat is, denk ik, het idee dat je in een seconde met hem tegen een muur aan kunt staan.’

<ahum>

Een paar weken later, weer thuis in Arizona, ontving ik van de Duitse uitgever een pakket met interviewknipsels, met boven op de stapel het interview uit dát tijdschrift. De uitgever had er een post-it op geplakt met de tekst: ‘Ik weet niet wat je tegen deze man hebt gezegd, maar volgens mij is hij verliefd op je!’

Een man in een kilt. Een heel krachtig en dwingend beeld, jazeker...

En nu heb je er daar twee van.

Schenk jezelf een goede whisky in, sla het boek open en geniet!

Slàinte mhath!

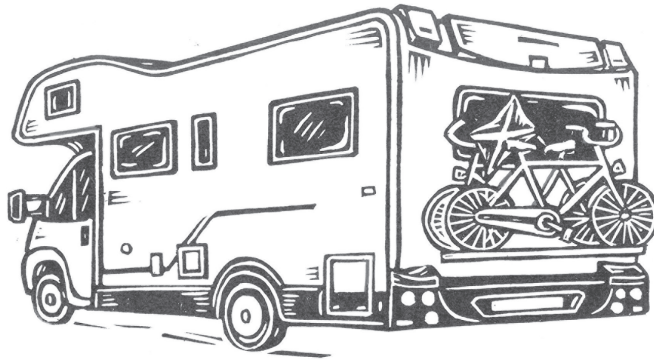
Diana Gabaldon

Scottsdale, Arizona,

augustus 2020

1

Een dodemansrit

‘Het verhaal van twee mannen die geen idee hebben.’

Sam en Graham

Het is een gevaarlijke onderneming, Graham, om je deur uit te gaan. Je stapt de weg op en als je niet op je benen let, weet je nooit waar je naartoe wordt gesleept.’

Sam Heughan, vrij naar J.R.R. Tolkien, *In de ban van de ring*

BINNEN EN BUITEN DE CAMPER. PARKEERPLAATS. GLENCOE VALLEY. SCHOTSE HOOGLANDEN – OVERDAG (SEPTEMBER 2019)

GRAHAM

Als ik mijn gordel omdoe op de passagiersstoel van de camper, een Fiat Auto-Roller, voel ik een knoop in mijn maag van angst – ik ben

nooit eerder met Sam meegereden. Nooit. We kennen allemaal onze eigen kwaliteiten. Ik ben een uitstekende chauffeur. Ik heb een snelle midlifecrisisauto, maar ik hou me strikt aan de maximumsnelheid. (Oké, misschien heb ik de maximumsnelheid een énkele keer overschreden) en ik heb in veertig jaar nooit een ongeluk gehad. Sam daar-entegen heeft een waslijst aan butsen en deuken op zijn naam staan.

Tijdens ons verblijf in Los Angeles speelde hij het klaar zijn sleutels in de kofferbak op te sluiten, met een Mustang achteruit tegen een paal te knallen (die blijkbaar ‘uit het niets kwam opduiken’) en een gloednieuwe elektrische auto een kras over de volle lengte van de passagierskant te bezorgen, wat volgens hem de schuld was van de Stad der Engelen omdat het ‘een belachelijke plaats was om een leiding te leggen’.

Ik kijk naar zijn jongensachtige grijns terwijl hij de versnellingspook heen en weer wrikt, amper in staat zijn gegniffel te onderdrukken, en realiseer me dat deze man tot alles in staat is. Misschien rijdt hij ons van een klif af, gewoon om te zien hoe dat is. Misschien springt hij eruit terwijl we rijden, zodat ik achter het stuur van een op hol geslagen camper moet kruipen. Al deze gedachten tolleren door mijn katerige brein wanneer Sam de versnellingspook in z'n achteruit ramt.

Kroink wiiiiiiiiirrrrrrrrrt kroink

Ik had aangenomen dat hij de koppeling had ingetrapt, maar het geknars van de versnellingsbak vertelt me iets anders. Hij mishandelt de versnelling nog wat meer, kijkt me aan met de glimlach van een psychopaat, en dát is het moment waarop *Clanlands* wordt geboren – zonder plan, zonder script, enkel wij tweeën zoals we zijn: een man die zich voordoet als een keiharde naast een *totale maniak* achter het stuur.

Ik weet heel zeker dat Sam nieuwe en gruwelijke manieren zal vinden om mijn leven op het spel te zetten.

Sam: Alsof ik ooit...

Hij laat zich ontvallen dat hij al vijf of zes jaar niet meer in een scha-

kelauto heeft gereden, laat staan in zo'n groot geval als deze camper. Ook dat nog.

Sam: Ik heb geen idee welk pedaal ik waarvoor moet gebruiken.

Graham: Je maakt een grapje, hoop ik?

Sam: Nee. Het ezelsbruggetjes is toch: Kees Rijdt Graag?

Graham: Ja, maar in welke volgorde? Begint het vanaf links?

Sam: Het begint vanaf links.

Graham: Nee. Het begint vanaf rechts. Gas, Rem, Koppeling.

In mijn hoofd neemt het ezelsbruggetje de vorm aan van Kerel Rijdt Gestoord. Dit is een man die denkt dat hij overal mee wekomt, graag de stuntman uithangt en gevaar beschouwt als iets wat de pret niet mag bederven.

SAM

Sam: Gaat het een beetje, Graham?

Als hij een handtas had zou McTavish die nu krampachtig vastklemmen – en dan zijn we nog niet eens van de parkeerplaats af. Toegegeven: de versnelling knarst een keer of twee, maar ter verontschuldiging kan ik aanvoeren dat ik al jaren niet meer in een schakelauto heb gereden – dat is misschien wel vijf of zes jaar geleden – en nooit in zo'n bakbeest als dit, al ga ik dat Graham niet vertellen... nog niet. Ik vind eindelijk de achteruit, haal een keer diep adem en vlieg met een schok naar achteren.

Graham: *Jezus!*

Terwijl Graham de leuning vastgrijpt en zenuwachtig zit te wiebelen op zijn stoel krijg ik een stoot adrenaline – dit wordt leuk, zelfs als we niet eens de parkeerplaats af komen. Het geeft alleen al diepe voldoening om hem zo angstig te horen piepen en kakelen. Hij werpt me een dodelijke blik toe wanneer ik de versnellingspook in z'n één ram en we wegrijden, waarbij ik het bord van het Kingshouse Hotel op een haar na mis.

'Nou, daar gaan we!' zeg ik vol zelfvertrouwen. 'Clanlands, het verhaal van twee mannen die...'

‘... geen idee hebben!’ vult Graham aan.

En daar heeft hij gelijk in. We zijn samen vertrokken op een ontdekkingsreis naar het echte Schotland en naar wat het precies betekent om Schots te zijn, maar we hebben alleen een globaal plan. We weten dat we meer willen ontdekken over zes van de voornaamste clans in de Hooglanden en zo veel mogelijk interessante mensen willen ontmoeten, van clanhoofden (nog steeds ruziënd) tot musici, historici, chef-koks (Graham moet gevoed worden) en uiteraard meesterdistilleerders (en waarom niet?). Maar aangezien we dat hele programma in één week hebben moeten proppen, gaat het een opwindend avontuur worden, aangejaagd door whisky, adrenaline en cafeïne.

KrrguuuuuuuuH-KGUNKK

Graham: Dat is de twee, niet de vier.

GRAHAM

We starten onmiskenbaar in het hart van de Hooglanden: Glencoe – een diepe, steile *glen* (vallei) die door een gletsjer in de ijstijd is uitgeschuurd en waar nu de rivier de Coe doorheen stroomt. Het is een gebied van Schotland dat ik door mijn vele bezoeken en vakanties hier goed ken en het is ook de locatie van de Glencoe Massacre in 1692, de historische gebeurtenis die ruim twintig jaar geleden mijn belangstelling voor de Schotse geschiedenis wakker riep.

Nou ja, in 1992 om precies te zijn.

Ik had toen de rijpe leeftijd van eenendertig. Het is een schokkende gedachte dat Sam zich toen waarschijnlijk net opmaakte om naar de middelbare school te gaan en mogelijk nog een korte broek droeg. Misschien nog in bed plaste? Het kost me even tijd om deze pijnlijke waarheid tot me door te laten dringen.

Ik was voor een heel seizoen ingehuurd door het Pitlochry Festival Theatre, waar ik midden in de Hooglanden negen maanden lang in

zes verschillende toneelstukken per week speelde. Het was fantastisch. Ik was altijd al gefascineerd door de Hooglanden en voelde me diep verbonden met de streek. Mijn vader kon niet wachten om uit Schotland weg te komen. Geboren en getogen in Schotland had hij als piloot over de hele wereld gereisd. Zijn standaarduitspraak over Schotland was dat het altijd bewolkt was als hij eroverheen vloog! Dus wat me er ook toe bracht zo geïnteresseerd te zijn in de Hooglanden, het kwam van binnenuit, bijna als een soort ‘raciaal geheugen’. Volgens dit concept kunnen ervaringen die een groep mensen of ‘stam’ gedurende honderden jaren heeft meegemaakt worden doorgegeven.

In mijn tijd bij Pitlochry was ik gefascineerd geraakt door het beruchte bloedbad bij Glencoe, waarnaar ik eerder al uitgebreid onderzoek had gedaan in de British Library. Ik wilde de driehonderdste gedenkdag van Glencoe niet ongemerkt voorbij laten gaan, zodat ik een verhandeling schreef die ik *Clanlands* noemde en waarmee ik de boer op ging om mensen zover te krijgen daar met mij een tv-programma over te maken, maar als een dertigjarige Schotse acteur zou dat me met geen mogelijkheid lukken.

Jaren later, op de set van *Outlander*, had ik met Sam talloze malen over mijn liefde voor de Schotse geschiedenis gesproken, omdat zijn enthousiasme voor de meest uiteenlopende zaken een van de dingen was die me onmiddellijk voor hem innamen. Sam is overal voor in, maar ik had niet durven vermoeden dat we elkaar zes jaar later terug zouden vinden op een tandem in Argyll, ik voorop en hij achter me. Maar ik loop op de gebeurtenissen vooruit...

In maart 2019 stond ik in mijn keuken in Nieuw-Zeeland toen Sam belde. Hij wist dat ik had overwogen een documentaire over de Schotse geschiedenis te maken en vroeg zich af of we samen iets konden doen in de vorm van een podcast. Meteen zag ik een aanlokkelijk visioen voor me van ons tweeën in een pub, gekheid makend boven glazen whisky. Het duurde echter niet lang voordat het idee van een podcast was uitgegroeid tot een plan om onszelf met GoPro's te filmen terwijl we rondwandelden en praatten.

Geweldig, dacht ik, ook al had ik geen idee hoe dit in de praktijk zou werken. Ik ben op z'n zachtst gezegd onhandig met apparaten, dus ik stelde me voor dat Sam perfecte beelden van me schoot terwijl ik er nog steeds niet in geslaagd was de PLAY-knop op mijn toestel in te drukken.

Toen kwam Sam met het voorstel van een echte televisiecamera, met echte vaklui die echt wisten wat ze deden. Oké, dit begon ergens op te lijken. We besloten de geschiedenis van Schotland te benaderen via zijn clans, waarbij we elke aflevering één clan onder de loep zouden nemen. Ik had mijn favorieten al klaar, gebaseerd op mijn ietwat obsessieve interesse voor vetes. 'Schotland werd vechtend geboren,' luidt het gezegde, en vetes uitvechten is iets wat de clans van de Hooglanden tot een kunstvorm hebben verheven. Venetianen hebben hun glas, Perzen hebben hun tapijten en de Schotten hebben hun vetes. Ik verzond mijn voorstellen en we kozen de clans die we wilden portretteren op basis van geografie en toegankelijkheid, omdat we gebonden waren aan een belachelijk krap tijdschema zonder de mogelijkheid tot uitloop wegens Schots septemberweer (idioten!), zonder script, zonder echte voorbereiding, maar enkel met het idee 'erheen gaan en draaien maar'.

Eén camera werd twee camera's, en toen drie... met een drone.

En na een lange reis met diverse vliegtuigen, treinen en auto's – ik vanuit Nieuw-Zeeland, Sam vanaf de set van *Outlander* – arriveerden we ten slotte in het Kingshouse Hotel, aan de zuidkant van de Glencoe-bergketen, waar we kennismaakten met Michelle Methven, onze fantastische uitvoerend producent, en de rest van het *Clanlands*-team.

SAM

Ik zal je onze crew voorstellen. We hebben:

Michelle Methven – onze uitvoerend producent en tevens de hardste werker in Schotland, met een verbluffende verzameling rubberlaarzen. Ze is een briljant planner, volleerd 4x4-chauffeur, en je wilt haar ook in je team omdat ze op elke positie kan spelen.

Alex Norouzi – een producent en regisseur, die tot hij mij leerde kennen niet bekend was met whisky. Een creatief genie met een grappig accent.

John Duncan – cameraman en dronegenie.

Jonnie Lewis – assistent-cameraman. Enthousiast, met fantastisch haar.

Tim Askew – tweede assistent-cameraman voor ons laatste weekend. Maakte een enorm aantal overgangsshots en ‘B’-materiaal (d.w.z. overgangsshots, close-ups van doornstruiken, bergen, Grahams woestebaad), waarvan ik deels zal ontkennen dat het ooit gebeurd is!

Merlin Bonning – geluidstovenaar die achter in de Fiat-camper meereisde.

Wendy Kemp Forbes – visagist/verzorgster/hoofd Sfeerbewaking. Gulle lach en een gouden hart. Gaf extra aandacht aan Grahams kale kop. [*Graham: Ik kreeg vijf minuten in de visagiestoel, Sam was er niet uit weg te slaan. Liet zich constant opdirken alsof hij meedeed aan Best in Show.*] [*Sam: Dat komt doordat ik haar heb, Graham.*]

Laura Strong en Linzi Thompson – het stylistenduo dat hun kamp op sloeg in Glen Etive.

Davie ‘Hollywood’ Stewart – mijn chauffeur in *Outlander* gedurende zes jaar, die het stuur overnam als we weer eens te dronken waren om te rijden. De meeste dagen dus. [*Graham: En goddank daarvoor!*]

Paul/Stewart/Daniel – persoonlijk assistenten, chauffeurs en mansjes-van-alles. Koffiezetten, whisky inschenken, lampen richten, Graham van latte en snacks voorzien.

Peter Sandground – onze fotograaf, die binnen een paar seconden fantastische plaatjes kon schieten en mijn enthousiasme deelde om Graham in hachelijke situaties te laten belanden. [*Graham: Notitie aan mezelf – Peter Sandground een keer dusdanig te grazen nemen dat het hem nog lang zal heugen.*]

Michelle Methven is een machine – zo iemand die van wanten weet en dag en nacht in touw is. Volgens mij klikte het zo goed tussen ons allemaal omdat niemand aan *Clanlands* meedeed voor de extraatjes of

de roem (mogelijk Graham uitgezonderd, met zijn onverzadigbare begeerte naar goede wijn, verfijnd eten en luxueuze hotels). Het unieke van Michelle is dat ze niet alleen emotioneel betrokken is bij een project, maar ook altijd opgewekt weet te blijven, zelfs als ze wordt geconfronteerd met een maf stel acteurs en crewleden die hongerig, katterig en lichtelijk verdwaasd zijn. Ze denkt aan alles.

Ik ontmoette Michelle voor het eerst bij de opname van een commercial waaraan ik een paar jaar geleden meedeed. Ze reed in een roestige oude Land Rover en droeg haar karakteristieke groene Barbour-larzen en een verweerde waxjas. Ze wierp me een stralende blik toe en zei dat ik moest instappen. ‘Wil je ook even?’ vroeg ze toen ze de verlangende blik in mijn ogen zag. Dit was niet bepaald volgens de voorschriften, maar ze vertrouwde er kennelijk op dat ik het wel zou redden toen ik achter het stuur plaatsnam en over de steile onverharde weg omlaagstaarde. Ik trapte het gaspedaal in en begon de heuvel af te rijden. ‘O god!’ riep visagiste Wendy vanaf de achterbank uit terwijl ze haar handen voor haar ogen sloeg en manisch giechelde. ‘Het gaat prima,’ zei Michelle, zonder een spootje paniek en als altijd klaar om op plan B over te stappen. Terwijl we over de heuvel omlaagden, kon ik zien dat ze in haar achterhoofd bezig was te bedenken wat we zouden doen als we in een greppel terechtkwamen. We bereikten veilig het eind van de steile helling en kwamen tot stilstand naast een groepje verbijsterde zakenlieden – de opdrachtgevers van de commercial. Ik sprong van de bestuurdersstoel en verschool me snel achter Wendy, wat niet meeviel, omdat ze bijna een kop kleiner is dan ik! Maar voor de directeurs uiting konden geven aan hun bezorgdheid kwam de immer alerte Michelle met haar innemende glimlach tussenbeide. ‘Een mok thee? Of is het nog te vroeg voor een warme grog?’ De mannen in pak ontspanden en zeiden instemmend dat het daar nooit te vroeg voor was, en ik besepte op dat moment dat Michelle een vrouw was die je altijd naast je wilt hebben.

En Wendy is een ander ongelooflijk lid van het team zonder wie ik me geen raad zou weten. We hebben vanaf het begin van *Outlander* in

2013 met elkaar samengewerkt. Ze brengt al mijn make-up in recordtempo aan, gewoonlijk omstreeks drie kwartier tot een uur voor moeder, bloed, een ouder uiterlijk, een pruik en eventuele extra elementen die nodig zijn voor de opnames van die dag. Behalve dat ze verantwoordelijk is voor de continuïteit van mijn personage Jamie Fraser – die voortdurend in elkaar geslagen wordt – brengt Wendy ook de littekens op mijn rug aan wanneer ik in mijn blote bast in de serie moet verschijnen. [*Graham: Wat ontzettend vaak gebeurt. Kan zijn verdomde kleren geen moment aanhouden. Hij schrijft deze passage vrijwel zeker naakt.*] In het begin was een team van drie personen daar drie uur mee bezig, maar Wendy heeft de techniek geperfectioneerd en kan het complete littekenpatroon in slechts anderhalf uur op mijn rug aanbrengen. Of het nu regent, koud is, laat wordt of we in een wolk van muggen zijn gehuld, ze weet me altijd op te vrolijken met een glimlach en een grapje. Sterker nog: we lachen heel wat af en hebben een hechte band ontwikkeld.

En als je *Outlander* niet kent, waar heb je dan de afgelopen jaren gezeten? Nee, het is niet dat vehikel met Sean Connery als een Spanjaard en een Fransman als Highlander. Al had die film een magistrale soundtrack ('Who Wants to Live Forever' van Queen) en een scène waarin ze de ingrediënten van *haggis* bespreken in een roeiboot (klinkt eigenlijk als een aflevering van *Men in Kilts*).

Outlander is de herhaaldelijk bekroonde serie van het Amerikaanse mediabedrijf Starz (in Nederland gestreamd op Netflix) over een verpleegster in de jaren veertig van de vorige eeuw, Claire Beauchamp Randall (vertolkt door Caitriona Balfe, mijn veelbeproefde en volstrekt briljante tegenspeelster), die terug in de tijd wordt geworpen naar het achttiende-eeuwse Schotland, één jaar voor de jakobitische opstand van 1745, en daar de liefde van haar leven ontmoet, de roodharige Jamie Fraser, gespeeld door mijzelf. De volledige naam van mijn personage luidt James Alexander Malcolm MacKenzie Fraser. Je bent niet onder de indruk? Probeer die naam dan maar eens vijftig keer te zeggen tegenover een groep zich puberaal gedragende, oververhitte acteurs met neppruiken en nepbaarden!

Caitriona en ik maken nu al bijna zeven jaar samen deze geweldige reis. We stonden allebei aan het begin van onze carrière toen het lot ons samenbracht om de zielsverwanten Jamie en Claire te spelen, en al gauw bleek dat ik in Caitriona niet alleen een briljante en sensitieve tegenspeelster, maar ook een loyale vriendin had gevonden. Cait en ik zijn als broer en zus, we weten ieder hoe de ander in elkaar zit. We voelen elkaar perfect aan op de set, en al hebben we uiteraard onze meningsverschillen, uiteindelijk steunen en helpen we elkaar altijd. Bij de onderhandelingen voor seizoen 1 stond ik erop dat we hetzelfde honorarium en contract kregen, en dat we altijd een gelijke inbreng in alles hadden. Nu we de serie zelf produceren, is het onze verantwoordelijkheid geworden dat alles goed verloopt, niet alleen tegenover de rest van de cast en de crew, maar ook tegenover Diana en de fans. We vertrouwen volledig op elkaar en ik beschouw haar als een van mijn beste vrienden. Het is moeilijk om geen lol te maken op de set en we lachen heel wat af, temeer omdat we allebei een nogal kinderlijk gevoel voor humor hebben. We kennen elkaars kwetsbare kanten, en Cait heeft me heel wat keren opgebeurd of me goede raad gegeven. Ik prijs mezelf gelukkig dat ik deze reis met haar mag maken. En met de ‘chemie’ tussen ons zit het volgens mij wel goed.

De tv-serie *Outlander* is gebaseerd op een romancyclus die twintig jaar eerder is geschreven door de supergetalenteerde Diana Gabaldon. Het klopt dat Diana werd geïnspireerd door *Doctor Who*: in een aflevering daarvan kwam een man in een kilt voor die Jamie heette, gespeeld door de acteur Frazer Hines, die in seizoen 3 van *Outlander* zou verschijnen als Sir Fletcher Gordon, de gouverneur van Wentworth. Haar werk, een unieke mix van historische gebeurtenissen, actie, romantiek, spiritualiteit, duistere krachten, geneeskundige kennis en humor [Graham: *En meer close-ups van Heughans achterwerk dan strikt noodzakelijk is; de serie wordt het kernachtigst samengevat door ‘tartan en softporno’*] [Sam: *Ongevoelige ziel!*], werd verslonden door een trouwe lezersschare. Gelukkig hebben de fans ons in hun hart gesloten, terwijl wij hun met veel genoegen onze versie van Diana’s boeken voor-